

ב. מערביין בבית ישן, כלומר: נותנים את "עירובי החצירות" [הניתן בבית שבחצר], באותו בית שהורגלו לתת בו, ואין משנין ליתנו בבית אחר, מפני דרכי שלום, ויתבאר יותר בגמרא.

בור לאחסון מים שהוא קרוב למוצא האמה טו-ב של המים המוליכה מים מן הנהר, הוא מתמלא ראשון לפני שאר הבורות הרחוקות משם.

כלומר, דרכם היה למלאות לבורות מאמת המים, ובשעה שהוא ממלא מן האמה לבור הרי הוא סוכר את האמה כדי שייכנסו המים לבור, ותיקנו חכמים שהקרוב קרוב אל מוצא אמת המים הוא ממלא ראשון, מפני דרכי שלום, שלא תהא מחלוקת ביניהם מי סוכר ראשון.

ג. מצודות היה ועופות ודגים שנתפסו בהם בעלי החיים, יש בהן גזל ללוקח מן המצודות, מפני דרכי שלום. אבל מן הדין אין כאן גזל, מפני שאנו עוסקים במצודות שאין להם תוך, ולא קנו לו כליו.

רבי יוסי אומר: גזל גמור הוא.⁽¹⁾

ד. מציאת חרש שוטה וקטן, יש בהן גזל, מפני דרכי שלום.

וכי לאו הכי הוה עובדא [האם לא כך היה מעשה], דכי הוה קאי מר [כאשר היה עומד רב אשין] חד ברעיה אארעא וחד ברעיה אדרגא [כאשר רגלו אחת על הקרקע, ורגלו אחת על הסולם של עליית בית המדרש], ואמרנא ליה [שאלנו אותו]: מתנתו [של קטן] מאי?

ואמר לן רב אשי שמתנתו מתנה?! והאיך אתה אומר שאין מתנתו מתנה?!

ופוסקת הגמרא:

אחת מתנת שכיב מרע, ואחת מתנת בריא, אחת מתנה מרובה, ואחת מתנה מועטת. ככולן מתנתו של הפעוט מתנה היא.

מתניתין:

אלו דברים שאמרו חכמים מפני דרכי שלום:

א. כהן קורא בתורה ראשון, ואחריו לוי, ואחריו ישראל, מפני דרכי שלום, שלא יבואו לריב על העליות, כי אחר שתיקנו חכמים סדר זה שוב אי אפשר לשנותו, ולא יבואו לידי מריבה.

על מציאת חרש שוטה וקטן, וכן מבואר ברע"ב; וראה מה שיתבאר בזה בהערה תחילת דף סא א. ובעיקר מה שכתב רש"י שלרבי יוסי הוא גזל גמור מדבריהם, מבואר בגמרא, שהנפקא מינה בינו לבין תנא קמא, הוא לענין: "להוציא בדיינין", שלתנא קמא אין מוציאין, ואילו לרבי יוסי מוציאין בדיינין.

1. פירש רש"י: "גזל גמור הוא מדבריהם, וטעמא דרבי יוסי בכולהו, דקסבר: עשו מפני דרכי שלום את שאינו זוכה לקנות קנין גמור כזוכה", [וכן מבואר ברש"י לעיל ל א, ד"ה "עשו את שאינו זוכה כזוכה"].

ונראה מדברי רש"י, שבכל אותן ששנינו במשנה לרבי יוסי "גזל גמור", היינו גזל גמור מדבריהם, ואף שבגמרא לא נזכר כן בהדיא אלא

רבי יוסי אומר: גזל גמור הוא.

ה. עני המנקה [תולש] זיתים בראש הזית של הפקר והם נופלים לפני שזכה בהם, מה שתחתיו, אותם זיתים שניקף ונפלו תחתיו של הזית, יש בהן גזל מפני דרכי שלום.

רבי יוסי אומר: גזל גמור הוא.

ו. אין ממחין [מוחים] ביד עניי גויים בלקט שכחה ופאה שהם נוטלים בשרות של ישראל, מפני דרכי שלום.

גמרא:

שנינו במשנה: כהן קורא ראשון, ואחריו לוי ואחריו ישראל:

מנא הני מילי, (2) מנין אנו לומדים כן?

אמר רב מתנה, משום דאמר קרא:

"ויכתוב משה את התורה הזאת, ויתנה אל הכהנים בני לוי", ולמה הוצרכה תורה לומר: "הכהנים בני לוי", וכי אטו אנא לא ידענא דכהנים בני לוי נינהו [וכי אין הדבר ידוע שהכהנים מבני לוי המה]?!?

אלא ללמד שנתנה משה לקרוא לכהן [לכהנים] ברישא [תחילה], והדר [ואחריו] קרא בה לוי [בני לוי].

רבי יצחק נפחא, אמר: מהכא יש ללמוד את דין משנתנו:

משום שנאמר [בפרשת עגלה ערופה]: "ונגשו הכהנים בני לוי", ולמה הוצרכה תורה לומר "הכהנים בני לוי", וכי אטו אנן לא ידעינן דכהנים בני לוי נינהו [וכי אין הדבר ידוע שהכהנים מבני לוי המה]?

אלא ללמד שיגש כהן ברישא, והדר לוי. (3)

רב אשי אמר, מהכא:

שנאמר: "בני עמרם אהרן ומשה, ויברל אהרן [שהיה כהן, ומשה היה לוי] להקדישו קדש קדשים", הרי שכהן קודם ללוי.

רבי חייא בר אבא אמר, מהכא:

משום שנאמר גבי כהן: "וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב", וקידוש זה יהא לכל דבר שבקדושה, ובכלל זה לקרוא בתורה ראשון.

תנא דבי רבי ישמעאל:

"וקדשתו" — לכל דבר שבקדושה:

לפתוח ראשון בכל דבר כבוד, בין בקריאה בתורה, בין בשיבה הכהן ידבר בראש.

ולברך ראשון בסעודה.

וליטול מנה יפה ראשון, כשחולקים כהן וישראל איזה דבר ביניהם, הרי שלאחר שחלקו, אומר הישראל לכהן: טול לך איזה שתמצא.

2. ב"תפארת יעקב" תמה, מה שייך לשאול "מנא הני מילי", כיון שמבואר בהדיא במשנה, שהטעם הוא מפני דרכי שלום?! וביותר, שלאחר שהגמרא מביאה מקור, תמהה הגמרא על המשנה שאמרו "מפני דרכי שלום", והרי

דאורייתא היא; ואם כן מתחילה למה שאלה הגמרא "מנא הני מילי", וראה מה שביאר שם.

3. ראה ב"חידושי חת"ם סופר" בכיפור הלימוד מפסוק זה.

להמתין] זה לזה, כלומר: אין השנים ממתנין בשביל האחד. (4)

הבוצע [הוא זה שמברך "המוציא"], (5) **הוא פושט ידו תחילה**, לקערה כדי ללפת בה את פרוסת המוציא.

ואם בא לחלוק כבוד לרבו, או למי שגדול חימנו, שיפשוט הוא ידו תחילה, הרי הרשות בידו של הבוצע.

ואמר מר [רבה] עליה:

לא שנו דחולק כבוד לרבו, אלא בפעודה.

אבל בקריאת התורה בבית הכנסת לא יחלוק הכהן כבוד ללוי או לישראל, ואפילו רבו הוא, משום דאם כן אתו לאינצויי [יבואו לידי מריבה].

וזו היא ששנינו: "כהן קורא ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל" כדין תורה, ולא יחלוק כבוד לרבו וישנה סדר זה מפני דרכי שלום.

אמר רב מתנה: הא דאמרת דבקריאה בבית הכנסת לא יחלוק כבוד לרבו, לא אמרן, אלא בקריאת שבתות וימים טובים, דשכיחי רבים בבית הכנסת, ויש חשש מריבה.

אבל בקריאת התורה שבשני וחמישי, לא אמרנו, ואם רוצה הכהן לחלוק כבוד לרבו ישראל, הרשות בידו. (6)

אמר תמה ליה אבוי לרב יוסף, על מה ששנינו במשנתנו: "כהן קורא ראשון, ואחריו לוי, ואחריו ישראל, מפני דרכי שלום":

וכי מפני דרכי שלום הוא, והרי דין דאורייתא היא, וכמו שנתבאר שהוא נלמד מן המקראות?!

אמר תירץ ליה רב יוסף לאבוי:

אכן מדאורייתא היא, ומפני דרכי שלום אמרה התורה כן.

ומקשינן: והרי כל התורה כולה נמי מפני דרכי שלום היא, ומה טעם יש להזכיר דוקא בהלכה זו, שהיא מפני דרכי שלום!?

דכתיב: "דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום".

אלא אמר אבוי: זו ששנינו במשנתנו שקורא הכהן ואחריו הלוי מפני דרכי שלום, ללמד כדמר [רבה] הוא דאתא:

דתניא: שנים ממתנין זה לזה בקערה, שכאשר האחד מסלק ידו מן הקערה המשותפת שאוכלים ממנה, כדי לשתות או לדבר אחר, חבירו מפסיק מלאכול עד שיגמור זה את השתיה.

אבל שלשה אין ממתנין [אין צריכים

4. נתבאר על פי שולחן ערוך או"ח סימן קע סעיף ב.

5. כתב רש"י: הבוצע, כגון בעל הבית שהוא מברך המוציא ואפילו הוא קטן; והיינו אפילו אם הוא קטן שבכולם, ואין כוונת רש"י לקטן

ממש, על פי "חידושים מכתב יד".
6. כתבו התוספות בשם רבינו תם, שזה הוא רק בזמנם שלא היו שכיחים כל כל בבית הכנסת בשני וחמישי משום שהיו טרודים במלאכתם, אבל בזמננו אין הבדל בין שני וחמישי לשבתות וימים טובים.

הוא כייפי ליה [כפופים היו לרב הונא], כלומר: חשוב היה יותר מכל הכהנים שבארץ ישראל.⁽⁸⁾

אמר אביי: נקטינן [מסורת מאבותינו מנהג מרבתינן]:⁽⁹⁾

אם אין שם כהן בבית הכנסת, נתפרדה החבילה כולה [נותק הקשר, ואיכד הלוי את כבודו בשביל חבילתו הנפרדת], ואין הלוי קורא כלל.⁽¹⁰⁾

ומקשינן עלה: איני, והרי אין הדבר כן, אלא אם רוצה יחלוק כבוד לרבו אפילו בשבתות וימים טובים?!

והא רב הונא – שהיה ישראל – קרי במקום כהני [היה עולה ראשון לתורה במקום כהנים שהיו שם] בשבתות וימים טובים.⁽⁷⁾

ומשנינן: שאני רב הונא, דאפילו רבי אמי ורבי אסי שהיו כהני חשיבי דארץ ישראל [הכהנים החשובים שבארץ ישראל], מיכף

היחס, ויקדם הכהן ואחריו הלוי ואחריו הישראל, והנה אביא לך נוסחת זה בסוף הוריות "אימתי בזמן שכולן שוין", אבל אם היה ממזר תלמיד חכם וכהן גדול עם הארץ, ממזר תלמיד חכם קודם לכל דבר, וכל שיטת התלמוד שקצת חכמים יקראו בספר תורה ראשון בשבת, ו[אף] שהיו לפניו רב אמי ורב אסי שהיו היותר נכבדים שבכהני ארץ ישראל, [וזה], להיותו יותר חכם מהם; וכן אמרו: "רב קרא בכהני", רצה לומר יקרא ראשון מקום הכהן, להיותו יותר חכם מהכהנים אשר לפניו, וזה אין מחלוקת בו וכו'".

והנה לפי פשטות הגמרא משמע, שהיו נותנים לרב הונא רשות ומכבדים אותו, ולא שהיה קודם להם מן הדין, אך הרמב"ם נראה שאינו מפרש כן.

וראה עוד מה שכתב המאירי בפירוש המשנה על דברי הרמב"ם האלו.

9. כן דרכו של רש"י לפרש, וכאן כתב: מסורת מאבותינו; והר"ן כתב כאן: "נקיטינן הלכה למעשה".

10. כן פירש רש"י בשם מוריו, ובשם סידור רב עמרם גאון; "אבל מתלמידי מורי רבי יצחק הלוי

7. ב"תפארת יעקב" תמה, למה הקשתה הגמרא קושיא זו, אחר דברי רב מתנה, והרי קושיא זו קשה אף בלי חילוקו של רב מתנא; וראה שם מה שביאר בזה, וראה עוד בחידושי חת"ם סופר מה שביאר בזה.

8. כתב הרמב"ם בפירוש המשניות: דע, שזה הדבר המפורסם בכל הארצות מהיות כהן קורא בבית הכנסת ראשון, יהיה תלמיד או עם הארץ, הנה הוא אין לו שורש בתורה כלל, ולא נזכר זה בתלמוד, ואין זה הכוונה הרמוזה בזאת ההלכה, ונפלאתי הפלא ופלא מהיות ארצות הדרומיים גם כן על זה המנהג, עם היותם בריאים מחלי המנהגים ומדעת האחרונים ודרכיהם, ואין אצלם כי אם ענינים מסכימים לשון התלמוד, ואיני יודע אנה נמצא זה הכבוד.

ואמנם צורת הענין לפי מה שבאה בזה הקבלה, [הוא] לפי מה שאספר לך: וזה, שהכהן יקדם על הלוי, והלוי על ישראל, ואמר ה' "וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב", ו[באה] בזה הקבלה: "לכל דבר שבקדושה, לפתוח ראשון, ולברך ראשון, וליטול מנה ראשון", זה כולו, כאשר לא היה שם יותר חכם ממנו, כמו שיהיה אצלנו, כהן ולוי וישראל ויהיו כולם במעלה אחת, הנה ישוב אז אל הקדמת

ועוד אמר אביי: נקמינן:

אם אין שם לוי בבית הכנסת, קורא כהן במקום לוי.

ומקשינן עלה: איני, והרי אין הדבר כן!?

שהרי והאמר רבי יוחנן:

כהן אחר כהן לא יקרא בתורה, משום פגמו של ראשון, שלא יאמרו הראשון אינו כהן, ולכך עלה זה במקומו.

ואף לוי אחר לוי לא יקרא, משום פגם שניהם, שמא יאמרו הראשון אינו לוי, או יאמרו שהשני אינו לוי אלא ישראל.

הרי מבואר שלא יקרא כהן אחר כהן, ואיך אמר אביי, שקורא כהן במקום לוי אחר הכהן הראשון שעלה!?

ומשנינן: כי קאמרינן: באותו כהן, כלומר: לא אמר אביי שאם אין שם לוי יקראו כהן אחר במקום לוי, אלא שיעלה הכהן הראשון פעם נוספת במקום הלוי.

כאן שבה הגמרא לדברי רבי יוחנן, שאמר: כהן אחר כהן לא יקרא, משום פגמו של ראשון, לוי אחר לוי לא יקרא, משום פגם שניהם:

ומקשינן: מאי שנא לוי אחר לוי דאיכא למיחש משום פגם שניהם, ומשום דאמרי: חד מינייהו לאו לוי הוא [מה בין לוי אחר לוי שאמר רבי יוחנן, שיש בזה פגם

לשניהם, ומשום שעל כל אחד יש לחוש שיאמרו כי אינו לוי] —

כהן אחר כהן נמי יש לחוש מאותו טעם לפגם שניהם, שהרי אמרי: חד מינייהו לאו כהן הוא, או הראשון אינו כהן ולכן עלה זה במקומו, או יאמרו: השני אינו כהן אלא לוי, ולכך עלה אחר הכהן.

ולמה אמר רבי יוחנן שלא יעלה כהן אחר כהן רק משום פגמו של ראשון, ולא משום פגם שניהם!?

ומשנינן: לכך לא הזכיר רבי יוחנן אלא את פגמו של ראשון, ומשום שרבי יוחנן עוסק בכגון דמוחזק לן באבוח דהאי שני דכהן הוא [ידוע לנו באביו של השני שכהן הוא] ואין לחוש שיאמרו: אינו כהן.

ומקשינן עלה: הכא — גבי לוי אחר לוי — נמי, הרי בהכרח שרבי יוחנן עוסק באותו אופן של הרישא, וכגון: דמוחזק לן באבוח דהאי שני דלוי הוא, ואם כן מה פגם יתכן בו, שאמר רבי יוחנן: "משום פגם שניהם"?!?

אלא בהכרח שמכל מקום אין לקרותו, משום דאמרי אינשי: ממזרת או נתינה נסיב [נשא אביו של הלוי השני, ממזרת או נתינה] ופסליה לזרעיה [ופסל את זרעו] שאינו חשוב לוי.⁽¹¹⁾

ואם כן הכא נמי גבי כהן אחר כהן, יש לך לחוש אף לפגמו של השני, ואף שמוחזק אביו בכהונה, ומשום דאמרי אינשי: גרושה

11. לכאורה, מכאן ראייה ברורה למה שדנו האחרונים [ראה אמרי משה סימן י, ועוד] אם

שמעתי משמו, שאין סדר לדבר להקדים לוי לישראל, ומי שירצה יקדים.

שלחו ליה בני גלילא שליח לרבי חלבו לשואלו:

אחריהן [אחר כהן ולוי וישראל] את מי ט-א קוראין?

כלומר: האם יש איזה סדר לקרואים שאחריהם, משום דרכי שלום?

לא הוה כיריה [לא ידע רבי חלבו להשיב].

אתא רבי חלבו ושייליה [בא רבי חלבו ושאל] לרבי יצחק נפחא את השאלה שנשאל:

אמר ליה רבי יצחק נפחא לרבי חלבו:

אחריהן קוראין לתלמידי חכמים הממונים פרנסין על הציבור.

ואחריהן לתלמידי חכמים הראויין למנותם פרנסים על הציבור, ואלו מי ששואלים אותם דבר הלכה בכל מקום ואומרים אותה.⁽¹⁾

ואחריהן לבני תלמידי חכמים, שאבותיהן ממונים פרנסין על הציבור, ומשום שיש

או חלוצה נסיב [נשא אביו גרושה או חלוצה] ואחליה לזרעיה [וחילל את זרעו שאינו כהן].⁽¹²⁾

ומשנינן: לזה אין לחוש, שהרי סוף סוף [לו יהא שנשא אבי גרושה], וכי מפני זה קראוהו במקום לוי, והרי לוי מי קא הוי [וכי לוי הוא], והרי אם נתחלל מקדושת כהונה הרי הוא כישראל!⁽¹³⁾

ואם כן, אין לנו לחוש אלא שמא יאמרו: הראשון אינו כהן ולכך קראו אחר במקומו, אבל אין לחוש שיאמרו על השני שאינו כהן, שהרי אין זה סיבה לתת לו לעלות במקום לוי.

עוד מקשה הגמרא על דברי רבי יוחנן: ולמאן [למי יש לחוש שיאמר עליהם שאינם כהנים או לויים]?

אי ליושבין בבית הכנסת עד סוף הקריאה, הא קא חזו ליה [הרי רואים הם את שני העולים] שהם בכלל המנין של הקרואים, ובהכרח שאין כאן פגום!⁽¹⁴⁾

אלא חוששים אנו לפגם בעיני היוצאין מבית הכנסת בין גברא לגברא, קודם שנוכחו ששניהם ממנין הקרואים הם.

לוי", וראה עוד בתוספות בכורות מז א ד"ה אלא, ובחידושי רבינו חיים הלוי הלכות איסורי ביאה טו ט, ד"ה והאומנם.

14. מבואר מכאן, שאם אכן נמצא הכהן הראשון שהוא פגום ונתנו לכהן אחר, כי אז אין הראשון עולה ממנין הקרואים, וצריך ביאור מה הטעם בזה.

1. ואפילו במסכת כלה, שאין רגילים האנשים

יתכן ממזר כהן, שהרי מבואר כאן שממזר אינו לוי; וביותר מבואר כאן, שאפילו אם נולד ממזורת אינו לוי או כהן.

12. יש לעיין למה שינתה הגמרא, ולא הלכה באותו דרך שנשא ממזרת!?

13. כתב ב"חידושים מכתב יד": "מיהא שמעינן דכהן חלל אפילו כלוי לא הוי, ולא קרי במקום